

Бібліотекарі об'єднання добре розуміють свою місію і завдання, які ставить перед ними сучасна система освіти. Вони ясно бачать подальші перспективи і прагнуть найефективніше виконувати своє основне завдання зі створення надійної інформаційної бази для подальшого удосконалення навчального процесу та розвитку науки в університеті, розширення доступу до інформації всім бажаним. Розвиток нових інформаційних технологій бібліотеки об'єднання пов'язують із кооперацією та координацією діяльності з іншими бібліотеками країни з метою всебічного задоволення користувачів інформацією.

Список використаних джерел:

1. Айвазян О.Б. Бібліотеки вищої школи Хмельницького методичного об'єднання: нові технології та можливості обслуговування користувачів. *Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 23-24 квіт. 2008 р. Хмельницький : ХУУП, 2008. С. 1-6.
2. Мацей О.О. Організація системи підвищення кваліфікації в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. Кам'янець-Подільський*, 2013. Вип. 3. С. 258-264.

The article provides a brief historical reference about the methodological associations' libraries and highlights the main directions of activity of the Khmelnytsky Regional Methodological Association of Libraries of Higher Educational Institutions and the Scientific Library as its methodological center.

Key words: *methodical association, library of institution of higher education, informational and bibliographic and bibliographic service of users, educational activity.*

Отримано: 21.05.2018

УДК 027.7(477.43-25)ХНУ:001.891+025.5

О. М. Бичко, м. Хмельницький

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У НАУКОМЕТРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ УНІВЕРСИТЕТУ

Розглянуто діяльність бібліотек університетів з організації наукометричних досліджень. Акцентовано увагу на інноваційних формах та методах обслуговування вчених у науковій бібліотеці Хмельницького національного університету.

Ключові слова: *інновації у бібліотеці, університетські бібліотеки, наукометричні бази даних, публікаційна активність.*

Однією з найважливіших складових забезпечення якості сучасної вищої освіти є оцінювання результативності наукової діяльності. Важливе місце відводиться наукометрії – напрямку, що розглядає кількісні методи вивчення розвитку науки як інформаційного процесу. Саме такі тенденції роботи освоюють сьогодні бібліотеки університетів, діяльність яких пов'язана із сучасними завданнями, що стоять перед закладами вищої освіти.

Метою статті є визначення ролі бібліотеки у системі наукових комунікацій, аналіз основних напрямів роботи книгозбірні щодо підтримки публікаційної активності університету.

Проблема ролі бібліотеки у наукометричних дослідженнях університету розглядається у працях Т.О. Колесникової, М.С. Галявієвої, А.В. Скалабана, Т.В. Єрмоєнко, Л.Й. Костенка та інших.

Сучасні інформаційні технології дозволяють перейти від традиційних форм бібліотечного обслуговування до нових форм, де переважає аналітико-синтетична обробка інформації з використанням бібліо- та наукометричних методів.

Основні причини залучення бібліотек до цієї роботи:

- бібліо- та наукометричні дослідження – важлива частина досліджень у бібліотечно-інформаційній сфері;
- професійні компетенції бібліотекарів включають знання про документи; знання каналів наукової комунікації; навички роботи з бібліографічними даними та аналітико-синтетичної обробки інформації, володіння методами пошуку у інформаційно-пошукових системах та БД;
- бібліотеки традиційно здійснюють інформаційну підтримку наукових досліджень;
- бібліотеки підтримують власні БД публікацій співробітників університетів та репозитарії;
- бібліотеки управляють контрактами з видавництвами і є передплатниками інформаційних ресурсів;
- бібліотеки забезпечують та надають ліцензійний доступ до БД індексів наукового цитування [2, с.98].

Сьогодні публікаційна активність університету є важливим показником його наукової репутації, а індекс цитування – об'єктивним показником успішності професійної діяльності науковців. Якість роботи вченого визначається такими основними параметрами: загальна кількість публікацій, індекс цитувань, індекс Хірша, імпаکت-фактор журналів, кількість отриманих грантів, участь у міжнародній співпраці, участь у редколегіях наукових журналів. За цими параметрами проводиться рейтингове оцінювання діяльності університетів, кафедр, науковців.

Надзвичайно важливим є внесок бібліотек ЗВО у дослідження результативності наукової діяльності. Основні напрями, де бібліотека реалізує функцію підтримки публікаційної активності університету:

- Консультаційна допомога. Співробітники бібліотек консультують викладачів із питань використання баз даних наукового цитування, у тому числі: з пошуку публікацій авторів; приєднання публікацій і посилань до авторського профілю; ідентифікації організації у публікаціях автора; визначення індексу цитованості та індексу Хірша автора; визначення імпаکت-фактора журналів, у яких публікується автор.
- Інформаційна підтримка. Сайти бібліотек ЗВО мають спеціальні рубрики, які містять відомості про наукометричні показники та інструменти, інформацію щодо наукометричних БД, інструкції з користування, рейтинги університетів тощо.
- Освітні послуги. На базі бібліотек організуються навчальні семінари, тренінги, вебінари, присвячені роботі з БД наукового цитування та поліпшенню показників публікаційної активності авторів.
- Наукометрична експертиза. Бібліотеки пропонують проведення аналізу наукометричних показників, цитованості публікацій, вивчення співавторства та наукової співпраці.
- Участь у проєктах. Бібліотеки залучаються до участі у національних та міжнародних проєктах застосування наукометрії, до організації та проведення конференцій із питань надання наукометричних послуг.

Загалом діяльність з підтримки публікаційної активності ЗВО зміцнює робочий зв'язок бібліотек та кафедр навчального закладу, розширює коло викладачів, що

звертаються у бібліотеку, сприяє зростанню авторитету бібліотеки як експертного співтовариства, підвищує професійну кваліфікацію бібліотечних працівників [3, с.77].

Наукова бібліотека Хмельницького національного університету надає комплекс інноваційних послуг, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу, просування наукових досліджень вишу у світовий простір.

Важливим критерієм підвищення рейтингу закладів вищої освіти, є публікація статей у відкритому доступі. Існує низка доказів, що дослідницькі статті, архівовані науковцями у відкритому доступі, цитують набагато частіше, ніж статті з традиційних журналів. Відкритий доступ робить дослідження набагато впливовішими, допомагає збільшити інвестиції у науку та уникнути втрат часу і ресурсів на їх дублювання [1, с.32]. З метою популяризації наукового доробку викладачів університету з 2011 року функціонує інституційний репозитарій вишу (<http://elar.khnu.km.ua/jspui/?locale=uk>). Він є відображенням публікаційної активності науковців. Бібліотека бере на себе роль організатора та адміністратора електронного архіву (ElaKhNU) з наповнення та редагування інформації.

Вагомою складовою у публікаційній активності науковців є наявність доступу до наукометричних БД. Наукометричні БД є основними осередками трансформації знань і каналами подальшого застосування наукових результатів як головної інформаційної та соціальної характеристики країни, університету, наукового колективу або окремого науковця [1, с.29]. Найбільш авторитетні міжнародні бази даних, спрямовані на вивчення наукової активності за наукометричними показниками: Web of Science (WoS) компанії Clarivate Analytics та Scopus компанії Elsevier. Ці найпотужніші світові інформаційні системи належать до категорії мультидисциплінарних баз даних, що охоплюють практично всі галузі знань.

За результатами конкурсу, проведеного МОН України, Хмельницький національний університет отримав доступ до платформи Web of Science. Наукометрична БД необхідна вченим для визначення актуальності теми дослідження, відбору необхідної інформації, встановлення наукових комунікаційних зв'язків. Бібліотеці відводиться адміністративна роль щодо організації доступу до міжнародної БД. Популяризація та використання ресурсу є одним з найважливіших завдань книгозбірні. З цією метою на сайті бібліотеки та університету розміщується реклама наукометричної платформи; на сайті книгозбірні підготовлено рубрику «Web of Science» з інформацією про можливості ресурсу, записи спеціалізованих вебінарів, інструкції з користування тощо; систематично через систему «Електронний університет» та на корпоративну електронну пошту розсилаються інформаційні повідомлення щодо ресурсу; організуються перегляди вебінарів у книгозбірні.

Бібліотека постійно здійснює моніторинг використання електронних ресурсів, за результатами якого можна аналізувати затребуваність баз даних.

Ще одна важлива функція книгозбірні – упорядкування профілів університету для спрощення пошуку у наукометричних БД. З метою створення поєднаного профілю ХНУ проведена ретельна робота щодо відбору всіх можливих варіантів організації. Також для уникнення помилок при індексуванні публікацій надзвичайно важливо донести до авторів необхідність використання офіційної назви (українською, англійською) та її скорочення за статутом університету. Створення профілів ЗВО у наукометричних БД – запорука зростання наукової впливовості.

З метою інформаційної підтримки науковців на сайті книгозбірні розміщено рубрику «Наукометричні БД» (<http://lib.khnu.km.ua/naukometr/naukometr1.php>). Вона включає розділи: нормативно-правова база, створення авторського профілю, для науковця (де опублікувати роботу), науковці ХНУ в наукометричних базах даних, університет в національних та світових рейтингах, корисні посилання.

Для коректного підрахунку публікацій та цитувань автора або наукового колективу у наукометричних БД необхідно мати унікальний ідентифікатор. Тому вченим рекомендується проходити реєстрацію у системах ідентифікації та працювати з власними профілями. Крім того, реєстрація авторів у системах ідентифікації значно покращує видимість праць у світовому науково-інформаційному просторі [5, с.27]. Розділ на сайті НБ ХНУ «Створення авторського профілю» допомагає у просуванні наукових доробків університету у світовий простір. На основі його ресурсів надається інформаційно-консультативна допомога вченим у реєстрації в ідентифікаторах ORCID, Google Scholar, Scopus, ResearcherID.

Найефективніші способи донести свої наукові праці до зарубіжного користувача: або публікуватися у вітчизняних журналах, що індексуються у визначених базах даних, або публікуватися у міжнародних, рейтингових журналах із високим імпаکت-фактором. Імпаکت-фактор – формальний показник інформаційної впливовості наукового видання. Вважається, що чим вище значення імпаکت-фактору, тим вище наукова цінність та авторитетність журналу. Відомості про журнали можна отримати, використовуючи окремі аналітичні інструменти: Scimago Journal & Country Rank (Scopus) та Journal Citation Reports (Web of Science). Вибір наукового журналу для публікації статті полягає у вирішенні запитань: яка аудиторія видання, наскільки авторитетні дослідники публікують в ньому свої роботи, як налагоджена процедура рецензування, чи є даний журнал у індексах цитування, який імпакт-фактор журналу тощо. Але не слід забувати про те, що науковий рівень дослідження повинен відповідати рівню журналу. Правильно обраний журнал – це умова успішної публікації.

Розділ на сайті НБ ХНУ «Для науковця (де опублікувати роботу)» містить інформацію, де можна ознайомитись із переліком наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук; переліком українських наукових часописів, які індексуються міжнародними БД; переліком світових журналів, що індексуються БД Scopus та Web of Science. На основі цієї інформації бібліографи надають консультації, за запитом науковців укладаються предметно-орієнтовані списки журналів. Важливо здійснювати пошук наукового видання у тісному контакті з викладачами, адже тільки за безпосередньої співпраці бібліотекарів і вчених можливий якісний результат.

Для визначення позиції університету у міжнародних рейтингах працівниками НБ ХНУ проведено роботу з моніторингу та аналізу інформаційних ресурсів, розміщено таблицю, яка визначає рейтингову позицію університету за роками. Для цього використовувались такі ресурси: Webometrics Ranking Of World's Universities, Рейтинг вищих навчальних закладів України Scopus, Консолідований рейтинг вишів України. Співробітники відстежують індекс наукового цитування вчених ХНУ у БД: «Бібліометрика української науки», «Український індекс наукового цитування». Обов'язковим також є постійний контроль за показниками систем рейтингового оцінювання, бо місце у рейтингу визначає реальний вклад ЗВО у вітчизняну чи світову науку.

Важлива складова діяльності бібліотеки стосується навчання вчених різним аспектам інформаційного пошуку, роботі зі світовими базами даних наукового цитування. Робота фахівців бібліотеки спрямована на ознайомлення викладачів, аспірантів, студентів університету з особливостями моніторингу наукових публікацій у міжнародних наукометричних базах; інформування про важливість просування результатів власних наукових розробок у світовому науково-інформаційному просторі, необхідність наявності публікацій у журналах з високим імпакт-фактором.

Сучасна діяльність університетських бібліотек – безумовний доказ інтелектуалізації бібліотечної професії [4, с.9]. Для компетентного використання бібліо- та наукометричних методів аналітико-синтетичної обробки інформації необхідно постійне підвищення кваліфікації співробітників бібліотеки. Дуже важливим для бібліотекарів є можливість відвідувати навчальні семінари, курси з підвищення кваліфікації, майстер-класи, лекції тощо. Але не менш важлива постійна самоосвіта співробітників книгозбірні.

Отже, організація і проведення наукометричних досліджень розширюють професійну діяльність університетської бібліотеки, підвищують її статус у науковому співтоваристві, закріплюють вплив і престиж бібліотеки в університеті, сприяють його публікаційній активності.

Список використаних джерел:

1. Буй Д., Білощицький А., Гогунський В. Scopus та інші наукометричні бази: прості питання та нечіткі відповіді. *Вища школа*. 2014. №5-6. С. 27-40.
2. Галявиева М.С. Библиометрия в библиотеке в оценках библиотечарей (по материалам зарубежных исследований). *Вестник Казанского государственного университета культуры и искусства*. 2015. №1. С. 97-101.
3. Еременко Т.В. Деятельность вузовской библиотеки как фактор роста публикационной активности учебного заведения. *Библиосфера*. 2015. №1. С. 75-78.
4. Колесникова Т.О. Тренди розвитку бібліотек в університетах України та світу. *Розбудова громадянського суспільства: місія Української бібліотечної асоціації*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / Укр. бібл. асоц. Київ, 2015. С. 7-10.
5. Скалабан А.В., Юрик И.В. Проблемы идентификации данных в индексах цитирования и пути их решения. *Высшая школа*. 2015. №6. С. 25-29.

Activity of libraries of universities on the organization of scientometric research is considered. The emphasis is placed on the innovative forms and methods of service of the scientists in the Scientific Library of the Khmelnytskyi National University.

Key words: innovation in the library, university libraries, scientometric data bases, publication activity.

Отримано: 21.05.2018

УДК 027.7.08(477.43-25)ХГПА

Л. В. Дитинник, м. Хмельницький

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ ХГПА В ГАРМОНІЙНОМУ ПОЄДНАННІ ТРАДИЦІЙНИХ ТА НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто стратегію розвитку бібліотеки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в гармонійному поєднанні традиційних та новітніх інформаційних технологій на сучасному етапі.

Ключові слова: бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, інформаційні технології, традиційні ресурси, електронний каталог, веб-сайт, інформаційно-освітній простір.

Динамічні перетворення в усіх сферах життя суспільства – це сучасні реалії. Світ швидко змінюється, і разом з ним змінюємося ми та наші звичні уявлення. Розуміння значення бібліотек тільки як соціально-просвітницьких структур уже давно залишилося в минулому, на зміну йому прийшло бачен-